

УДК 327

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Марія Саврук

*Львівський національний університету імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-41-32*

Стаття присвячена проблемам формування, трансформації та реалізації інформаційної політики України в контексті зміни завдань, що постали перед державою з огляду на агресивну політику Російської Федерації. Наголошено на потребі формування та реалізації Україною цілісної та послідовної політики інформаційної безпеки.

Ключові слова: інформаційна політика; інформаційна безпека.

Метою національної інформаційної політики України є створення передумов для побудови розвиненого інформаційного суспільства як органічного сегмента глобального інформаційного співтовариства, забезпечення пріоритетного розвитку інформаційних ресурсів та інфраструктури, впровадження новітніх інформаційних технологій, захисту національних моральних і культурних цінностей, забезпечення конституційних прав на свободу слова й вільний доступ до інформації.

Виходячи з функцій інформаційної сфери та політики європейської інтеграції України, державна інформаційна політика повинна спиратися на такі базові принципи:

– відкритості – всі основні заходи інформаційної політики повинні відкрито обговорюватися суспільством;

– рівності інтересів – політика в рівній мірі враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві і форми власності (єдині для всіх «правила гри»);

– системності – під час реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки для стану інших і всіх в сукупності;

– пріоритетності вітчизняного виробника – при рівних умовах пріоритет віддається конкурентного вітчизняному виробнику інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг;

– соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України;

– патріотизму – всі заходи щодо розвитку інформаційної сфери мають реалізовуватися на основі захисту національних інтересів;

– пріоритетності права – розвиток і застосування правового регулювання має пріоритет перед будь-якими формами вирішення проблем інформаційної сфери.

Слід звернути увагу, що успішний розвиток будь-якої країни в умовах інформаційного суспільства вимагає переосмислення, а в окремих випадках і розробки нових механізмів регулювання відносин, що виникають між громадянами, їх об'єднаннями та державою в інформаційній сфері. Усі суб'єкти інформаційних відносин повинні усвідомлювати і виконувати свою роль у цьому процесі. Між тим саме держава призначена активно впливати на якісну сторону відносин в інформаційній сфері, залучаючи до співпраці політиків, науковців, практиків, громадськість. Результатом такої співпраці має стати, по-перше, визначення ключових стратегічних завдань щодо розвитку інформаційної сфери та заходів щодо їх реалізації. По-друге, встановлення існуючих та потенційних інформаційних загроз та заходів щодо їх попередження.

Вивчення кращого світового досвіду та необхідність інтеграції України в європейський інформаційний простір дозволили визначити такі головні стратегічні завдання інформаційної політики щодо розвитку інформаційної сфери [4]:

- 1) адаптація українського законодавства до європейських стандартів;
- 2) розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій;
- 3) ефективне формування і використання національних інформаційних ресурсів, зокрема завдяки модернізації інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та забезпечення широкого, вільного доступу до неї;
- 4) забезпечення потреб громадян в інформації, зокрема через створення умов для розвитку незалежних засобів масової інформації.

Далі розглянемо ці завдання детальніше.

1. Адаптація українського законодавства в інформаційній сфері до європейських стандартів. Ураховуючи прагнення України до вступу в Європейський Союз, вкрай своєчасним є формування нового системного погляду на проблему державного управління інформаційною сферою відповідно до стандартів, принципів і норм, що вироблені європейською спільнотою, з урахуванням особливостей розбудови української держави.

2. Розвиток інформаційних, телекомунікаційних технологій. Сучасні умови потребують коригування державного управління інформаційною сферою, передусім, процесу реалізації цієї політики в її пріоритетних і стратегічних напрямках, до яких можна віднести інформатизацію. Основним засобом, що забезпечує функціонування інфраструктури і взаємодію суб'єктів інформаційно-телекомунікаційного простору, є інформаційні та телекомунікаційні технології, що забезпечують створення інформації, її поширення і використання. Саме тому створення умов для розвитку сфери інформаційно-комунікаційних технологій є вкрай важливим для забезпечення конкурентоспроможності української держави та національної економіки на світовому ринку.

3. Ефективне формування і використання національних інформаційних ресурсів передбачає:

- створення ефективної системи обліку інформаційних ресурсів;

- розробку і реалізацію системи управління державними інформаційними ресурсами по окремих категоріях;
- розділення повноважень по володінню і розпорядженню державними інформаційними ресурсами між центральними та місцевими органами виконавчої влади, і органами місцевого самоврядування;
- розробку і реалізацію організаційних заходів з координації діяльності у сфері формування і використання державних інформаційних ресурсів;
- розробку і реалізацію фінансово-економічних методів регулювання діяльності по формуванню і використанню інформаційних ресурсів;
- створення державної системи моніторингу стану інформаційних ресурсів;
- розробку і реалізацію державних, регіональних і міжгалузевих програм, спрямованих на формування і використання різних категорій інформаційних ресурсів, у тому числі науково-технічної інформації.

4. Забезпечення потреб громадян в інформації. Перехід до інформаційного суспільства нерозривно пов'язаний з подальшою демократизацією політичного і громадського життя. У контексті інформаційної політики це означає визнання презумпції відкритості інформації для громадян і захист їх інформаційних прав. Це означає також орієнтацію головних технологічних компонентів інформаційного середовища (системи формування, поширення і використання інформаційних ресурсів, інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури і інформаційних технологій) на забезпечення вільного обігу інформації, втілення в життя конституційного права на вільний пошук, отримання, виробництво і поширення інформації.

Активний розвиток інформаційного суспільства породжує величезну потребу громадян в інформації. Необхідність задоволення цієї потреби і обумовлює особливу роль засобів масової інформації (ЗМІ) в житті суспільства. При цьому повною мірою проявляються такі властивості ЗМІ, як масовість, періодичність, використання постійно поповнюваних інформаційних ресурсів, виконання ЗМІ функцій первинних джерел інформації, застосування сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікацій [3]. ЗМІ є дієвим каналом інформування суспільства про діяльність влади та інформування влади і суспільства про життя суспільства і його реакції на дію влади. Ці особливості роблять ЗМІ найважливішим соціальним інститутом і необхідним об'єктом державної інформаційної політики. Сучасні ЗМІ не лише оперативно представляють світові події, а й значною мірою займаються аналізом інформації, її попередньою фільтрацією та цілеспрямованим відбором.

Саме тому належний розвиток ЗМІ може бути забезпечений тільки в рамках державної інформаційної політики, орієнтованої на демократичний розвиток українського суспільства і держави. Основними напрямками державної інформаційної політики, що реалізують вказаний шлях розвитку, мають бути:

- недопущення підпорядкування ЗМІ кон'юнктурним інтересам влади і бізнесу (унеможливлення прямого тиску, передачі засобам масової інформації неповної, невизначеної, спотвореної або неправдивої інформації, відвертої дезінформації тощо);

– регулювання рівня концентрації і монополізації ЗМІ (перешкоджання зменшення незалежних джерел інформації, зосередження ЗМІ в руках представників економічної еліти, безправ'я журналістів тощо);

– сприяння розвитку регіональних та місцевих ЗМІ;

– удосконалення національного законодавства в частині гарантій свободи слова і інформації, вільного поширення масової інформації, забезпечення плюралізму ЗМІ, доступу до офіційної інформації.

Щодо установа та попередження загроз у сфері інформаційної безпеки виділимо три основні завдання:

1) створення державної системи забезпечення інформаційної безпеки;

2) забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України;

3) налагодження міжнародного співробітництва з питань інформаційної безпеки.

Розглянемо ці напрями докладніше.

1. Створення державної системи забезпечення інформаційної безпеки. Відзначимо, що проблеми забезпечення безпеки в інформаційній сфері носять як концептуальний, так і практичний характер. З практичної точки зору, в Україні повинна бути створена система забезпечення інформаційної безпеки, якою необхідно ефективно управляти. Сьогодні ж в Україні існує конгломерат окремих відомчих систем, які вирішують окремі завдання захисту інформації в системах і мережах тільки в межах своєї компетенції і в своїх відомчих інтересах [9]. Отже, необхідне узгодження зусиль всіх підсистем та координація їх діяльності.

Також підкреслимо, що в сучасних умовах підтримання необхідного рівня інформаційної безпеки вимагає постійного відстеження політичних, соціальних, економічних, науково-технічних та інших змін як за кордоном, так і всередині країни. Ці зміни можуть породжувати нові інформаційні загрози. Тому система забезпечення інформаційної безпеки повинна швидко реагувати на ці зміни і перманентно перевіряти можливості відображення реальних або потенційних загроз. Створення такої системи дозволить:

– суттєво покращити підготовку та прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівнях за рахунок використання системи повних, достовірних і доступних баз даних по всіх об'єктах управління, а також розвитку інтелектуальних інформаційних систем;

– забезпечити реалізацію всіх базових функцій стратегічного і поточного управління (аналіз і прогноз ситуацій, обмін інформацією, планування та координація діяльності, контроль за виконанням прийнятих рішень тощо);

– розробити систему моніторингу надзвичайних ситуацій (природних, техногенних та антропогенних катастроф і аварій), а також ризикованих соціально-політичних ситуацій, і побудувати систему швидкого реагування на такі ситуації;

– швидше реагувати на зовнішні негативні інформаційні впливи.

2. Забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України. Важливим заходом у сучасних умовах є забезпечення інформаційно-

психологічної безпеки України. Основними заходами щодо реалізації державної політики в цьому напрямі мають стати:

- оцінка стану інформаційно-психологічної безпеки в країні, виявлення джерел внутрішніх і зовнішніх загроз інформаційно-психологічної безпеки громадян, визначення пріоритетних напрямів відвертання, парирування і нейтралізації цих загроз;

- удосконалення нормативної правової бази забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України;

- координація діяльності органів державної влади і інших органів, на яких покладено завдання забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України;

- контроль діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, що беруть участь у вирішенні завдань забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України;

- попередження, виявлення і припинення правопорушень, що зазіхають на безпеку законних інтересів громадян, суспільства і держави в сфері забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян;

- організація розробки державних і регіональних програм забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян і координація робіт щодо їх реалізації;

- здійснення міжнародної співпраці у сфері забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян, представлення інтересів України у відповідних міжнародних організаціях.

Держава в процесі реалізації своїх функцій із забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України повинна:

- організувати і проводити об'єктивний та всебічний аналіз і прогнозування загроз інформаційно-психологічної безпеки України, розробляти заходи та механізми забезпечення інформаційно-психологічної безпеки громадян України;

- організувати роботу органів державної влади щодо реалізації комплексу заходів, спрямованих на запобігання, парирування і нейтралізацію загроз інформаційно-психологічної безпеки України, локалізації та ліквідації наслідків їх прояву;

- організувати взаємодію органів законодавчої та виконавчої влади з громадськими організаціями та громадянами в процесі виявлення загроз інформаційно-психологічної безпеки громадян України і визначення правових механізмів протидії цим загрозам;

- підтримувати законну діяльність громадських об'єднань у галузі протидії загрозам інформаційно-психологічної безпеки громадян України, а також забезпечення у встановлюваних законодавством рамках громадського та державного контролю діяльності засобів масової інформації;

- організувати розробку вимог з безпеки сучасних інформаційних технологій для психічного здоров'я громадян та інформувати про них суспільство;

- здійснювати контроль діяльності органів державної влади щодо реалізації державної політики забезпечення інформаційно-психологічної безпеки України;
- здійснювати необхідну протекціоністську політику щодо організацій, що беруть участь у формуванні відкритих інформаційних ресурсів загального користування та надають інформаційні послуги російським громадянам на основі цих ресурсів;
- забезпечувати захист психіки дітей та молоді від впливу інформації, здатної завдати шкоди їх психічному здоров'ю;
- забороняти протиправну діяльність громадських організацій і релігійних об'єднань, що завдає шкоди психічному здоров'ю людини і суспільства;
- сприяти становленню та розвитку системи психологічної реабілітації громадян, зокрема учасників бойових дій та вимушених переселенців.

3. Налагодження міжнародного співробітництва. Глобалізація відкритих комп'ютерних і телекомунікаційних мереж, швидке зростання світового ринку інформаційних технологій, продуктів і послуг, формування міжнародного інформаційного простору створюють передумови для порушення традиційних механізмів забезпечення геополітичної цілісності держав, роблять серйозний вплив на багато елементів державності та національних правових систем [5]. Саме тому зростає значення міжнародно-правових механізмів регулювання інформаційної сфери. Нові тенденції необхідно враховувати під час визначення напрямів реалізації державної політики в частині розвитку інформаційного законодавства та його окремих напрямків.

Також Україні варто ініціювати міжнародні переговори з проблем забезпечення безпеки в інформаційній сфері. Зокрема, повинні бути досягнуті угоди між максимальною кількістю країн з координації діяльності у сфері боротьби з інформаційним тероризмом і інформаційним криміналом, з запобігання цих загроз і узгодження дій та в мінімізації їх наслідків. Предметом переговорів повинен також стати міжнародно-правовий захист національних інформаційних ресурсів та інтелектуальної власності, а також авторських прав на матеріали, поширювані світовими відкритими мережами, в першу чергу через Інтернет. Повинні бути вироблені узгоджені національні та міжнародні правові норми, що встановлюють відповідальність за хакерство та інші комп'ютерні злочини, зловмисне проникнення в державні та корпоративні інформаційні мережі, порушення прав і законних інтересів громадян у процесі інформаційного обміну. Необхідно розглянути можливості контролю за поширенням у мережі Інтернет непристойної і такої, що наносить шкоду суспільній моралі, інформації, недоброчесної реклами, розпалювання війни, шахрайські операції тощо, які чинять негативний вплив на масову свідомість, фізичне, психічне і соціальне здоров'я людей.

Отже, основні положення державної інформаційної політики України в сучасних умовах можна сформулювати так:

- 1) держава забезпечує узгодження вітчизняного законодавства в інформаційній сфері з європейськими стандартами;

2) держава активно розвиває інформаційні технології та забезпечує умови для розвитку інформаційної інфраструктури;

3) держава виходить з принципу безумовної правової рівності всіх учасників процесу інформаційної взаємодії незалежно від їх політичного, соціального та економічного статусу;

4) держава удосконалює існуюче і розробляє на основі європейських стандартів нове законодавство і нормативно-правову базу інформаційних відносин у суспільстві, а також здійснює контроль за безумовним його дотриманням;

5) обмеження доступу до інформації є винятком із загального принципу відкритості інформації і здійснюється тільки на основі законодавства;

6) держава законними засобами забезпечує захист суспільства від неправдивої, перекрученої і недостовірної інформації, захищає національні інтереси;

7) держава активно співпрацює з міжнародними структурами щодо протидії інформаційному тероризму, хакерству тощо.

Здійснення такої інформаційної політики дозволить Україні:

– упевнено інтегруватися в систему міжнародних відносин у нових умовах інформаційної відкритості державних кордонів і тим самим захистити країну від інформаційної, політичної та культурної експансії з боку інших країн;

– вирішити задачу входження у світові відкриті мережі українських національних і корпоративних інформаційних та телекомунікаційних мереж з позицій захисту національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури;

– запобігти небезпеці використання нових інформаційних технологій в якості інформаційної зброї і загрози національним інтересам.

Проте Україна зіштовхнулася з проблемою відсутності єдиного плану, єдиної державної позиції чи стратегії розвитку інформаційної галузі. Такий єдиний підхід допоміг би усім гілкам влади приймати правильні та послідовні рішення у процесі розбудови держави. Вважаємо, що для цього необхідно закріпити на рівні національної концепції основні напрями, засади і принципи державної інформаційної політики, механізми її реалізації, а також пріоритетів розвитку інформаційної сфери. Так, Кабінет Міністрів України періодично ініціював реєстрацію проектів законів України «Про Концепцію інформаційної політики держави», яка мала би забезпечити цілісне розуміння стратегічних завдань України в інформаційній сфері і визначити шляхи та методи їх реалізації. Однак з початку 2000-х років, коли розроблений перший варіант, і донині Концепція так і не прийнята.

Такої ж долі зазнав ще один визначальний документ, а саме Концепція інформаційної безпеки України. Питання інформаційної безпеки послідовно ігнорували в Українській державі всі роки її існування. Безперечно, розробка проекту Концепції інформаційної безпеки, навіть лише політичне рішення її розробити – це вже крок уперед. І робоча група, яка працювала над проектом, зробила максимум можливого. Концепція за своїм призначенням має потенціал

стати одним з визначальних документів у системі національної безпеки України, адже закладає основи, фундамент для подальшої державної політики в цій сфері.

Як відомо, Концепцію розроблено експертною радою Міністерства інформаційної політики. Раніше повідомляли, що у представників ОБСЄ викликала занепокоєння низка положень Концепції – на думку експертів, деякі із них можуть обмежувати свободу слова, інші ж сформульовані недостатньо чітко. Тому ОБСЄ радить не ухвалювати Концепцію у її нинішній формі, а попередньо вилучити елементи, які не відповідають існуючим законам.

Вважаємо за доцільне привести витяг з аналізу Концепції інформаційної безпеки України, підготовлений професором Талліннської школи права Талліннського технічного університету, незалежним експертом в області права та комунікацій д-ром Катрін Найман-Меткалф за дорученням Бюро Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ [6].

Метою Концепції інформаційної безпеки (надалі – Концепція) визначено створення передумов для розвитку інформаційного потенціалу України, необхідного для забезпечення стрімкого зростання та уникнення негативних зовнішніх впливів. Підхід полягає у залученні різних сторін та забезпеченні ефективної співпраці Уряду, громадянського суспільства, приватного сектора та окремих осіб. У меті зовнішні загрози згадуються двічі. З цього (а також з самої концепції) можна зробити висновок про наявність впливу війни, яка йде в Україні, та зовнішньої агресії, спрямованої на країну.

Насправді представляється, що головною ціллю Концепції є попередження пропаганди, націленої на країну ззовні. Не секрет, що проти України, а також багатьох інших країн з боку Росії ведеться масована пропаганда, спрямована на поширення російської точки зору щодо анексії Криму та війни на сході України. Це створює проблеми не лише для країн, які раніше входили до складу Радянського Союзу. В країнах, таких як Латвія та Молдова, реалізуються програми протидії пропаганді шляхом прийняття нових законів або внесення поправок у існуючі. Хоча причини для таких дій є цілком зрозумілими та повністю законними, прийняття та впровадження нових нормативно-правових актів становить проблему. Це пов'язано зі складністю визначення пропаганди та ризиком обмеження свободи слова, якщо заборонений контент (формулювання) визначається в законі або нормативно-правовому акті замість оцінки кожного окремого випадку відповідно до загальних правил (наприклад, заборона підбурювання).

Існують складнощі з розумінням характеру Концепції. В багатьох відношеннях вона складена як нормативний документ, інструкція тощо. Водночас її зміст значною мірою носить програмний та політичний характер, отож не підходить для нормативного документа, який застосовуватиме безсторонньо незалежний суд на основі реальних доказів у кожному конкретному випадку. Використання емоційних та політичних термінів не прийнятне у таких документах.

Юрій Стець, міністр інформаційної політики, влітку 2015 р. заявляв, що незабаром буде представлений новий проект Концепції, з урахування рекомендацій ОБСЄ [6].

На фоні усіх негараздів із прийняттям, схваленням та затвердженням стратегічних документів у сфері інформаційної політики та інформаційної безпеки України особливо значущим видається підписання 25 лютого 2017 року Президентом Петром Порошенком Указу, яким він увів в дію рішення Ради національної безпеки і оборони «Про Доктрину інформаційної безпеки України» та затвердив Доктрину [8].

Як зазначається у документі [1], необхідність прийняття Доктрини інформаційної безпеки України зумовлена виникненням актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, а також потребою визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації.

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни.

Документ визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформсфері. Його правовою основою є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента від 26 травня 2015 року № 287, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Для реалізації Доктрини РНБО має здійснювати координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері. Зважаючи на особливі умови і ведення проти нашої держави агресивної інформаційної війни не лише на її території, а й у світі, забезпечення реалізації Доктрини можливе лише за умови належної координації заходів, здійснюваних усіма державними органами. Рада нацбезпеки також визначатиме ключові заходи, відповідно до положень документа.

Кабінет Міністрів України забезпечуватиме здійснення інформаційної політики держави, фінансування програм, пов'язаних з інформбезпекою, спрямовуватиме і координуватиме роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері.

На Міністерство інформаційної політики України покладаються організація та забезпечення моніторингу засобів масової інформації та загальнодоступних ресурсів вітчизняного сегмента мережі Інтернет з метою виявлення інформації, поширення якої заборонено в Україні. Мінінформполітики також здійснюватиме моніторинг загроз національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері.

Крім того, Міністерство формуватиме поточні пріоритети державної інформаційної політики та здійснюватиме контроль їх реалізації, координуватиме діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, урядових

комунікацій, кризових комунікацій, зокрема під час проведення антитерористичної операції та в особливий період.

Також на нього покладається завдання вироблення і впровадження стратегії інформаційного забезпечення процесу звільнення та реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Крім того, Міністерство інформполітики має сприяти Міністерству закордонних справ України у донесенні та представленні офіційної позиції України у іноземних засобах масової інформації.

Доктриною також покладається низка завдань на Міністерство закордонних справ, Міністерство оборони, Службу безпеки України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, розвідувальні органи, Національний інститут стратегічних досліджень.

Участь у забезпеченні захисту українського інформаційного простору від пропагандистської аудіовізуальної та друкованої продукції держави-агресора, розробці пріоритетів і стимулів розвитку українського кіно, телевізійного контенту, книгодрукування, зокрема щодо висвітлення героїчного спротиву українського народу російській агресії, також братимуть Міністерство культури України, Державне агентство України з питань кіно, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Державний комітет телебачення і радіомовлення України відповідно до їх компетенції.

Підсумовуючи зазначене вище, слід наголосити, що певний успішний поступальний рух у наближенні України до міжнародного інформаційного простору простежується. Проте, як відзначено в аналітичній доповіді до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році» [7], державна політика у сфері підтримки розвитку інформаційного суспільства потребує цілої низки важливих кроків, зокрема:

- необхідною є подальша оптимізація нормативно-проектного та інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства;

- доцільно ретельно вивчити питання кардинального реформування системи державного управління/регулювання розвитку сфери ІТ та ІКТ на засадах створення єдиного профільного центрального органу виконавчої влади з адекватним обсягом відповідальності та повноважень і прозорою моделлю бюджетного фінансування його діяльності;

- доцільно внести зміни до Закону України «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Кабінет Міністрів України», інші пов'язані нормативні акти;

- необхідно розробити і винести на розгляд Верховної Ради закони України «Про Інформаційний кодекс України», «Про розвиток національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури», доопрацювати відповідно до стандартів ЄС та вимог Угоди про асоціацію України з ЄС і прийняття законопроектів «Про електронні комунікації» (з внесенням відповідних змін у Бюджетний, Податковий та Митний кодекси України), «Про електронні довірчі

послуги» (на заміну Закону України «Про електронний цифровий підпис»), «Про єдину систему електронної взаємодії», «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)», Концепції розвитку системи е-ідентифікації та нової Концепції розвитку е-урядування, а також забезпечити належне функціонування Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів.

Безумовно переломним моментом в еволюції інформаційної політики України (що стосується інформаційної безпеки) став 2014 р. і агресія Російської Федерації проти України. Протягом 2014–2015 рр. відбулися значні зміни в інформаційній сфері держави, концентрація яких стала чи не найбільшою за весь період незалежності України. Зміни стосувалися, зокрема, таких аспектів [7]:

1) забезпечення стабільної діяльності держави, у т. ч. виборчого процесу, за безпрецедентних потоків антиукраїнської пропаганди;

2) [вимушений] новий погляд на роль і значущість інформаційної безпеки та комунікативної діяльності держави;

3) прискорення внутрішніми й зовнішніми викликами процесів розвитку інституційного та нормативно-правового забезпечення;

4) потреба пошуку балансу між свободою слова та протидією «гібридній» війні;

5) [нав'язаний штучний] поділ внутрішньодержавного простору, що вимагає одночасної інформаційної діяльності органів влади, спрямованої на аудиторії в окупованій зоні, в зоні проведення АТО та на решті території України;

6) необхідність високоінтенсивної інформаційно-комунікативної присутності в міжнародному просторі.

«Гібридна» війна зумовила зміни в інформаційній сфері України. Структурні зрушення, що відбулися, можна поділити на дві групи [7]:

- інституційні зміни «першої хвилі» (весна 2014 р.), що позначилися створенням Об'єднаного інформаційно-аналітичного центру «Єдина Країна», Інформаційно-аналітичного центру Ради національної безпеки і оборони України, Єдиного прес-центру з висвітлення АТО на базі Служби безпеки України, Українського кризового медіа-центру;

- інституційні зміни «другої хвилі» (осінь–зима 2014 р.), за яких створено Міністерство інформаційної політики України та Раду з питань комунікацій – консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України. Врешті 2017 р. затверджена Доктрина інформаційної безпеки України.

Таким чином, злам у інформаційній політиці відбувся під впливом зовнішніх обставин – агресії з боку Російської Федерації, яка чітко продемонструвала негативні наслідки нехтування проблемами інформаційної політики. Відбулось концептуальне переосмислення інформаційних завдань, що постали перед українським урядом і суспільством загалом: забезпечення стабільного розвитку в умовах реальної воєнної загрози, необхідність подальшого пристосування нормативно-правової та інституційної бази здійснення інформаційної діяльності (як урядом, так різноманітними суб'єктами суспільно-політичної та економічної

діяльності); необхідність забезпечити широку інформаційну присутність України за кордоном і в першу чергу в Європейському Союзі; одночасно з пошуком протидії викликами «гібридної війни» забезпечити демократичні свободи і свободу доступу до інформації. Незважаючи на надзвичайно складні умови 2014–2017 рр., український уряд та українське суспільство продемонстрували виключну гнучкість і здатність адекватно пристосовуватись до новітніх викликів. Слід визнати: незважаючи на значну критику, інституційна система забезпечення інформаційної політики в умовах протидії агресії загалом себе виправдовує. Мова йде не стільки про новостворене Міністерство інформаційної політики, скільки про розбудову цілої мережі взаємодоповнюючих структур та інституцій (урядових, приватних і громадських), які забезпечують реалізацію інформаційних інтересів України як у зовнішньому, так і у внутрішньому інформаційному просторі. Найбільш позитивним зрушенням є налагодження комунікативного зв'язку «влада – громадськість», що створює перспективу для створення та реалізації комплексної багаторівневої інформаційної стратегії (громадяни – громадське суспільство – органи державної влади – європейські спільноти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глава держави затвердив Доктрину інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-zatverdiv-doktrinu-informatsiynoi-bezpeki-ukr-40190>.
2. Глиняний фундамент інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/koli_sosud_napivporozhniy_scho_robiti_z_kontseptsieyu_informatsiynoi_bezpeki/.
3. *Губерський Л. В.* Інформаційна політика України: європейський контекст : монографія / Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін. – Київ : Либідь, 2007. – 360 с. : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/366-nformatsyna-politika-ukrani-guberskiy-lv.html>.
4. *Пахнін М. Л.* Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / М. Л. Пахнін // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 3. – С. 87–95. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-3/doc/1/12.pdf>.
5. *Почепцов Г. Г.* Інформаційна політика та інформаційні війни : навч.-метод. посібник / Г. Г. Почепцов. – Київ : Вид-во НАДУ, 2012. – 120 с.
6. Правовий аналіз ОБСЄ проекту Концепції інформаційної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/pravoviy_analiz_obse_proektu_kontseptsii_informatsiynoi_bezpeki/.
7. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році : Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 17 червня 1997 року «Про невідкладні заходи щодо впорядкування системи здійснення державної інформаційної політики та удосконалення державного регулювання інформаційних відносин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663/97>.
9. Теоретико-методологічні засади розробки паспортів загроз національній безпеці України : монографія / [Г. П. Ситник, В. І. Абрамов, В. А. Мандрагеля та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. – Київ : Вид-во НАДУ, 2012. – 163 с.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2017

Прийнята до друку 20.11.2017

INFORMATION POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF INFORMATION SECURITY PROVIDING

Mariya Savruk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-41-32*

The article is devoted to the problems of elaboration, transformation and implementation of Ukraine's information policy in the context of changing the tasks facing the state in view of the aggressive policy of the Russian Federation. The need to formulate and implement Ukraine's consistent information security policy is emphasized. The changes that took place in the field of information policy and information security of Ukraine are considered in the context of fundamental changes in understanding of the nature of contemporary international threats and challenges (in particular due to development of the concept of the «hybrid warfare»). The steps taken by the Ukrainian authorities to counter these threats and challenges, as well as measures that still need to be implemented are analyzed. The concepts and doctrines of development of the information sphere of Ukraine, perspective tasks and problems in the field of information policy implementation are analyzed.

Key words: information policy; information security.